

Boverkets promemoria Önskemål om utökat bemyndigande att meddela föreskrifter för friytor för lek och utevistelse vid skolor, förskolor, fritidshem och annan jämförlig verksamhet

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att tillgång till utemiljöer av hög kvalitet har stor betydelse för barns och ungas hälsa, lärande och utveckling och är en prioriterad fråga för samhällsplaneringen men att det kräver en helhetssyn som bäst kan tillgodoses genom samverkan, utökat stöd och vägledning, goda exempel samt forskning och kunskapsuppbyggnad.

SKR avstyrker förslaget om ett utökat bemyndigande för Boverket att meddela föreskrifter om fria ytor för lek och utevistelse vid fritidshem, skolor, förskolor och annan jämförlig verksamhet enligt 8 kap. 9 § andra stycket samt 10 och 11 §§ plan- och bygglagen (PBL).

SKR anser att de s.k. exploatörsbestämmelserna i PBL, i enlighet med vad som föreslogs i utredningen ”SOU 2018:67 Ett snabbare bostadsbyggande”, bör återinföras.

Barns möjlighet till utevistelse har stor betydelse

Tillgång till utemiljöer av hög kvalitet har stor betydelse för barns och ungas hälsa, lärande och utveckling och är en prioriterad fråga för samhällsplaneringen.

Tillräckliga ytor för lek, idrott och utevistelse är en förutsättning för den hållbara staden som behöver integreras i alla delar av planeringen, inte bara på den enskilda skol- eller förskolegården. Barns rätt till lek- och rörelse behöver tillgodoses både under och efter skoltid. Under det senaste året har behovet av grönytor för utevistelse blivit särskilt tydligt och många förskolor vittnar om att en större del av verksamheten har förlagts utomhus som en följd av pandemin.

Samtidigt ska många olika frågor lösas inom ramen för den fysiska planeringen och planeringsinstrumentet behöver vara tillräckligt flexibelt för att fungera i hela landet och möjliggöra avvägningar och lösningar anpassade till den enskilda platsen. PBL är en avvägningsslag och behöver vara det även fortsättningsvis så att varje kommun kan göra avvägningar utifrån lokala behov och förutsättningar.

Barns- och ungas tillgång till goda utemiljöer under skoltid är heller inte en fråga som kan lösas genom PBL eftersom den är starkt kopplad till den enskilda skolans eller förskolans verksamhet. Hur verksamheten är organiserad, personaltäthet, schemaläggning m.m. är alla avgörande faktorer för att möjliggöra utevistelse och kan inte styras genom föreskrifter till PBL. Populära verksamheter såsom exempelvis ”Ur och skur”-förskolor kan belysa det problematiska i att betrakta en skol- eller förskoleverksamhet som enbart kopplad till en enskild tomt och byggnad. Byggnader och lokaler är stationära men användningen och behoven kan variera över tid beroende på exempelvis förändrade barnkullar.

SKR anser att frågan om barns och ungas utemiljöer kräver en helhetssyn som bäst kan tillgodoses genom samverkan, utökat stöd och vägledning, goda exempel samt forskning och kunskapsuppbyggnad. Det finns behov av ytterligare kunskap om utemiljöers betydelse för barns och ungas hälsa och utveckling kopplat till både kvalitet och kvantitet, och det behövs en bättre kunskapsspridning så att planerare, arkitekter, fastighetsutvecklare och verksamhetsutövare m.fl. görs medvetna om den kunskap som redan finns inom området.

Föreskrifter är inte rätt lösning

SKR avstyrker förslaget om ett utökat bemyndigande för Boverket att meddela föreskrifter om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, skolor, förskolor och annan jämförlig verksamhet enligt 8 kap. 9 § andra stycket samt 10 och 11 §§ plan- och bygglagen (PBL).

Av Boverkets promemoria framgår att eventuella föreskrifter inte ska innehålla krav på friytornas storlek. De krav på kvaliteter som föreslås kommer dock ändå att innebära ett indirekt krav på friytornas storlek samtidigt som det kan bli svårt att säkert veta att kraven har uppfyllts. Det kan i slutändan bli upp till mark- och miljödomstolarna att bedöma om kraven i föreskrifterna har uppfyllts, med försenade eller i värsta fall upphävda detaljplaner som följd.

Att, såsom Boverket föreslår, i detalj reglera friytans placering är inte lämpligt och riskerar att omöjliggöra goda och platsanpassade lösningar. Det kan i värsta fall leda till sämre utemiljöer för barn och unga eller svårigheter att tillgodose behovet av skolplatser i närområdet med längre restider och ökad bilanvändning. En grundläggande förutsättning för en hållbar stadsutveckling är att skolor och förskolor kan byggas där människor vill bo och därmed underlätta för barn och unga att gå och cykla till skolan, något många kommuner aktivt verkar för.

Vidare får föreskrifter inte ställa nya krav utan endast precisera de krav som redan framgår av lagen. Av 8 kap. 9 § PBL framgår bl.a. att det på tomten eller *i närheten* av

den ska finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Att genom föreskrifter reglera att friytan ska placeras *i direkt anslutning* till byggnaden innebär en utvidgning av lagrummet. Det behöver också uppmärksammas att skolor och dylika verksamheter är anmälningspliktiga enligt en förordning till miljöbalken varför flera av de frågor som föreslås ingå i föreskrifterna redan omfattas av annan lagstiftning.

Kommuner behöver bättre verktyg

Lokal förankring och statlig förståelse när system ska utformas och reformer genomförs är väsentligt. SKR ser tendenser i utbildningssystemet där befogenheter går åt ett håll och ansvar åt ett annat. Den senaste tiden har det kommit olika förslag med detaljregleringar som försämrar kommunernas möjligheter att ta ett helhetsansvar för förskola och skola.

Det bör understrykas att behoven ser mycket olika ut över landet och att många kommuner har stora friytor för skolor och förskolor. Den nationella kartläggningen som Boverket hänvisar till bekräftar också att den genomsnittliga friytan per elev (44,8 kvadratmeter) fortfarande är tillfredsställande, om än minskande. Av den anledningen är det inte bindande krav utan bättre verktyg som behövs för de kommuner där konkurrensen om marken är hård. Boverkets förslag riskerar istället att kraftigt försvåra arbetet för de kommuner som tar ett stort ansvar för att avhjälpa bostadsbristen och därmed också har ett stort behov av nya utbildningslokaler.

SKR anser därför att de s.k. exploatörsbestämmelserna i PBL, i enlighet med vad som föreslogs i utredningen ”SOU 2018:67” Ett snabbare bostadsbyggande”, bör återinföras. De tidigare exploatörsreglerna fungerade väl och SKR kan mot den bakgrunden inte se några betydande problem med ett återinförande, som till skillnad mot nu gällande reglering, skulle ge kommunerna en möjlighet att förhandla även om avstående av mark eller utrymme för byggnadsverk för vård, utbildning eller omsorg som kommunerna är huvudman för, något SKR också påpekade i sitt remissyttrande över utredningen.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande

Vänsterpartiet lämnar särskilt yttrande enligt bilaga.

SÄRSKILT YTTRANDE

Styrelsen SKR
2021-06-18

Särskilt yttrande från Vänsterpartiet, SKR Styrelse

Boverkets promemoria "Önskemål om utökat bemyndigande att meddela föreskrifter för friyta för lek och utevistelse vid skolor, förskolor, fritidshem och annan jämförlig verksamhet.

Vi ser en tydlig trend att barnens tillgång till kvalitativa utemiljöer minskar i våra stadsmiljöer. Andra exploateringsintressen väger tyngre än barnens rätt till friytor.

Barnkonventionen är lag sen ett och ett halvt år och det förpliktigar. Barnens bästa ska gå i första rummet. Den fysiska och psykiska utveckling och välmå-ende påverkas av tillgången till trygga, säkra och gröna miljöer för fri lek, vila och fritidsaktiviteter. Forskningen visar att tillgången till kvalitativa ytor som är tillräckligt stora har många positiva effekter såsom mindre mobbning, mindre stress, förbättrad inläring, bättre hälsa m.m.

Kommunen saknar idag bra verktyg för att säkra tillgången till kvalitativa friytor. Säkert tydligt blir det när enskild huvudman etablerar friskolor. Statistiken talar sitt tydliga språk. Den genomsnittliga storleken på friyta är 18 kvadratmeter mindre för enskilda huvudman gentemot kommunal huvudman. Effekten för kommunen blir att friytor för allmänheten tas i anspråk för raster och schemalagd undervisning vilket kan innebära konflikter om vem som har rätt till marken. Skolhuvudmännens kostnader för friytor belastar istället kommunernas parkkonton.

Finns inte kvalitativa friytor i anslutning till verksamhetens lokaler måste mer personella resurser användas till att organisera och planera utevistelsen.

Vänsterpartiet anser därför att SKR bör tillstyrka Boverkets önskemål om utökat bemyndigande att meddela föreskrifter för friytor för lek och utevistelse vid skolor, förskolor, fritidshem och annan jämförlig verksamhet.